

vesela, da nas ni treba plačevati, in kmetje bodo veseli, da ni otrokom treba hoditi v šolo in zato lahko ostanejo doma. Učiteljski štrajk bi torej povzročil povsod le veselje.

Štrajk mi sploh obsojamo, kajti on je nasilje. Mi pa imamo v rokah druga sredstva. Od ljudske šole ima država mnogo koristi. Po ljudski izobrazbi se ceni ugled države. Z ljudsko izobrazbo se stopnjuje tudi blagostanje ljudstva in s tem finančno stanje države. Vsemu temu pa je povzročitelj ljudsko-šolski učitelj.

Med ljudstvom ima dalje popularnost, ugled in spoštovanje samo tista vlada in samo tisti vladajoči sistem, za katerega je učiteljstvo, kajti učiteljstvo nauči lahko mladino kričati: »Živio ta ali oni«, — ali pa tudi: »Doli z njim!«. Kar mi vcepimo v mlada srca, to bo zrastle, to bo držalo, po tem se bo ljudstvo ravnalo.

Veliko moč imamo torej v rokah, pokazimo našim zaničevalcem, da se te moči zavedmo, in čeprav ni učiteljstvo poseglo še nikoli po tem sredstvu, bomo sedaj — ako delavec ne dobi svojega plačila. Ali naj bomo že izdajalci, ako ne poljubljamo tiste roke, ki nas tepe? Ali bo delavec skrbel še dalje za korist tistega, ki se masti z njegovim plačilom, a njemu daksel kruli v želodcu?

A ne ustavimo koraka po izvršenju svojega sindikata. Pavle Marinković se je izdal, da dokler smo sami, nas ne misli upoštevati. Idimo torej dalje! Da bo glas močnejši, moč impozantnejša, pridruži svoj sindikat k drugim sindikatom pred vsem k delavskemu sindikatu, da dobimo oporo v borbi za ekonomski in socialni položaj. Sami bi morda bili še preslabi, kajti naš stan je posredno produktiven, vsled tega se moramo združiti, da bomo silnejši, z drugimi neposredno produktivnimi stanoviti. To je delavski sindikat. Časi, ki so vsvarjali razliko med lepo in slabo oblečenimi, višjimi in nižjimi, so prešli. Novi čas je združil vsoke in majhne, zato ne smemo iti po receptu francoskih profesorjev. Varujmo se predsodkov in ne odbijamo delavskega sindikata, ampak sprijaznimo in združimo se z njim, kajti imamo mnogo mnogo enakih teženj in potreb, zato smo potrebni skupnega nastopa, a politika je izbačena iz sindikata. Obenem pa se nam bo tudi nudila prilika učinkovati na mišljeje sodrugov. Na koncu konca pa moramo prisiliti tudi še vse druge intelektualne razrede, da se nam priklonijo v skupni centralni sindikat.

Pridruženje in skupno delovanje našega sindikata z delavskim sindikatom še nikakor ne znači, da hočemo postati Marksisti ali socialisti, saj sindikat je te sredstvo, po katerem naj pridemo do skupnega dobra vseh naprednih članov. Otresti se hočemo na ta način ponižavajočega hlapčepledenja in prosjačenja. Bolje je, da nas zavidajo, kakor pa pomljujejo. Mi ne maramo milostinj, mi samo zahtevamo svoje zasluženno plačilo in ne trpimo, da drugi dobro žive na račun naših neizplačanih plač in doklad.

Ali tudi ko to dovršimo, še ni končano naše delo. Ko imamo urejeno svojo hišo, idimo pospravljat tudi v bližino in okolico. Poglejmo preko naših državnih mej in tudi tam bomo zagledali tovariše, katerim se nič boljše ne godi kot nam. Tudi tam še niso premagali svojih parasitov. Da pokažemo veljavo in moč učiteljstva celega sveta, ho naša zadača, da zvežemo vse učiteljske sindikate vse zemlje v — svetovno učiteljsko centralo,

ki bo povzdignila ugled učiteljstva in šole in ki bo prisilila vse nasprotnike, da se bo šola razvila, kakor je primerno duhu časa in pa koristi ljudske prosvete.

Naše šolstvo na Goriškem.

V zadnjih številkah »Učit. Tovariša« smo podali poročilo o našem šolstvu Trsta in Istre. Da bo slika o sedanjem stanju našega šolstva v zasedenem ozemlju popolnejša, naj sledi še poročilo za goriški del okupiranega ozemlja. Poročilo, ki ga je sestavil za zborovanje »Edinosti« goriški rojak dr. Karol Podgornik, se glasi sledeče:

Primašam Vam pozdrave goriških Slovencev, ki so danes z Vami, bratje, bolj edini ko kadaj poprej, saj nas družijo enake bolesti in enako trpljenje.

Pred vojno je bilo naše ljudsko in tudi drugo višje šolstvo na Goriškem skoraj že vzorno; zadnja naša vas je že bila preskrbljena s šolo, če ne redno, pa vsaj ekskurentno, in reči smo mogli, da je analfabetizem pri nas že popolnoma izginjal. Preskrbljeni pa nismo bili samo z ljudskimi šolami, kajti poleg teh so se nahajale v raznih obrtniških krajih še posebne strokovne šole, tako zidarske, mizarne, kamosoške, nadaljevalne šole, čipkarske in druge šole.

V Gorici sami smo imeli 14 šolskih zavodov, in sicer: slovensko državno gimnazijo, slovensko moško in žensko učiteljsko 8-razredno deklešico in 4-razredno vadnico, mestno 4-razredno ljudsko šolo pri Sv. Roku in enorazrednico na Ajševici, CM 3-razrednico na Blančah, zavode Šolskega doma in 3 otroške vrtnice. Poleg tega smo imeli na državnem nemški realni pretežno večino slov. dijakov.*

Kakšno pa je stanje naše šolstva sedaj po 1¼ leta zasedbe?

Po deželi so se šole, ki niso bile naravnost prizadete po vojni, v bistvu ohranile ter so se več ali manj vzdržale. Toda takih šol je le malo. Večina šol je porušeni ali pa vsaj neporabnih. Dolžnost oblasti bi bila, da nemudoma poskrbe za primerne šolske prostore. Storilo se je v tem pogledu sicer nekaj, obnovilo se je nekaj šol deloma, toda samo ne vprašajte, kako. Skrčilo se je število razredov in znano je, s kakimi učnimi sredstvi se mora vršiti pouk, kakšne šolske knjige so dali našim otrokom. Dejstvo je, da v našem goriškem okraju v 25 šolskih občinah ni nikakršnega šolskega pouka. Tako n. pr. v veliki dornberški občini od tamošnje štiri-razrednice še danes ni otvorjen nobeden razred. Po drugi strani pa so n. pr. v Ločniku od 5 razredov italijanske šole otvorili tri razrede in se v kratkem odpre še četrti, dočim se pa slovenski razred za slovensko manjšino doslej še ni odprl. V sosednji Podgori, kjer so bili 4 razredi, je odprt od teh slovenskih razredov samo eden, dočim pa seveda niso pozabili takoj odpreti enega ital. razreda. Kakor že rečeno, v 25 občinah s 37 razredi ni odprt nobeden razred, drugje pa ni odprta niti polovica prejšnjih razredov.

*) Nato navaja dr. Podgornik statistične podatke posameznih goriških šol. Slavnostna številka letošnjega »Učit. Tovariša« je prinesla obširnejši članek pod naslovom »Križev pot slovenskega šolstva v Gorici«, ki vsebuje natančno statistiko goriškega šolstva iz časov pred vojno — kakor jo dr. Podgornik navaja v svojem poročilu. Na ta članek, ki se v glavnem krije s Podgornikovim poročilom, opozarjamo še posebej ob tej priliki. P. P.

publika ni nič vredna, ni nikjer nobenega reda, vsemu da je kriva vlada. Vi bi bili srečen narod, če bi vam mogla vlada vse to storiti. Tako se v Ameriki nikdar ne govori.

Nekoč sem srečal v Washingtonu jokajočo ženo. Ni znala angleški, niti nemški, niti češki, šele po poljsko sva se razumela. Njen mož je pri vojakih, ona ne dobi nikake podpore, in nima, od česar bi živela. Prišla je k prezidentu. Ze teden dni ga čaka, toda k njemu ne more priti. Zapravila je ves denar in nima niti toliko, da bi se peljala domov. Rečem ji, naj gre z menoj. Peljal sem jo v vojno ministrstvo, poiskal pravega uradnika in tekom ene ure je imela izplačano vso podporo. Nisem kričal, nisem zval vlade na pomoč. Kjer ni kaj v redu, popravi sam, ne oziraj se na drugega in ne dolži brez vzroka vlade.

Morebiti si kdo misli, da živimo v Ameriki brez skrbi. Nikoli! Tudi mi imamo čez glavo težkih in resnih, družabnih in nravnih problemov. Pijančevanje je bilo obče zlo. Posamezniki so delali protigibanje proti pitju se je razširilo, dokler ni prisililo vlade, da se je začela za stvar zanimati. Pozivala je zdravnike, napro-

sila profesorje, da obravnava alkoholno vprašanje z bio- in psihološkega stališča. Sodba vseh je proti pitju alkoholnih pijač. Naposled so se pozvali tudi politiki, da izreko svoja mnenja. Ti so povedali, da so jim gostilničarji in pivovarji pred volitvami stavili pogoje in jih tudi izsiljevali, češ, da drugače zmedijo volitve. Onemogočujejo torej resno, pravo politiko, zato so proti pitju — zakon proti vživanju alkohola je bil sprejet; z veliko večino. Prepovedana je prodaja, izdelovanje in dovažanje alkoholnih pijač. Kapljica alkohola mi ne škoduje, toda zdržim se, če so se štiri-petine naroda izrekle proti pitju; podredim se in dobro je tudi tako.

Gledališko vprašanje je košljivo. Privatna gledališča streme za dobičkom. Tega dosežejo z igrami dvomilne kakovosti, ki kaze narod. Proti takim gledališčem se je začela agitacija, gibanje se širi, posledica bo, da se vsa gledališča podžavijo,* da postanejo javne, vsem pristopne žive šole, kjer bo učil igralec z resničnim življenjem. Tudi druga vprašanja se rešujejo na ta način (razporeke.)

*) V Jugoslaviji se je med tem to že zgodilo.

O šolstvu v goriškem mestu samem pa je poročilo zelo kratko: od vseh šol, ki smo jih imeli Slovenci v Gorici pred vojno, ni danes odprta niti ena šola, niti en razred. In dovoljeno nam ni otvoriti nobene šole, če tudi bi jo hoteli vzdrževati sami!

Ko je prišla zasedba, so po vsej Gorici, kjer baže ni nobenega Slovenca, nalepili vse polno slovenskih lepakov, naslovljenih na nas Slovence, s katerimi so nam obljubljali še več šol, kot smo jih imeli pod Avstrijo. Kakšen je ta »več«, je razvidno iz tega poročila. Nastopiti smo pač morali po vsem tem trnjevo pot vlog in prošnji.

Lani, ko se vkljub onim obljubam na lepkih, ni otvorila nobena šola, so starši vložili na pristojne oblasti več vlog, in ravno tako je tudi društvo »Šolski dom« prosilo za zopetno otvoritev svojih zavodov. Odgovor je prišel šele proti koncu meseca majnika v obliki dopisa, da se s katerim se je poročalo, da se prošnja jemlje v znanje z obžalovanjem, češ, da je za tekoče šolsko leto 1918/19 stvar itak že prepoznana. Pripomnjeno je pa bilo, da vzamejo oblasti stvar »nella piu benevole considerazione« (v najdobrehotnejše vpoštevanje) prihodnje leto. Da se stvar ne pozabi, so goriški Slovenci poslali odposlanstva dne 16. avgusta leta 1914. h generalnemu civilnemu komisarju Cinfelliju, da mu znova priporoče našo šolsko stvar. Dobili so tedaj obljubo, da je oblast pripravljena, da stvar preštudira in tudi odloči, in sicer, če ne do 1. pa vsaj do 15. septembra. Čakali smo potem rešitve, ali rešitve le ni bilo. Ko je potekel poldrugi mesec, so starši ponovno urgirali rešitev prošnji. Vložila se je vloga na goriško mestno občino, da naj bi otvorila vsaj tiste šole, ki jih je bila doslej dolžna vzdrževati, in zahtevalo se je, da naj jasno pove, ali hoče otvoriti one šole ali ne, da bodo starši vsaj vedeli, pri čem so. Ta spomenica je bila predložena 9. decembra 1919, in se je zahteval odgovor v 8 dneh. Povdarjalo se je v spomenici, da je prijavljenih nad 700 šoloobveznih otrok za ljudsko šolo. Oglasila se je potem 11. dec. l. 1919. posebna deputacija pri generalnem civilnem komisarju v Trstu, kjer se je ravno tedaj izvršila izprememba v osebi generalnega civilnega komisarja. In deputacija je dobila obljubo, da pride odgovor do 15. decembra. Dan preje, 14. decembra, je novi generalni civilni komisar Masconi obljubil zastopnikom Slovencev, da ugodno reši stvar, da goriški Slovenci dobimo šole, ki nam gredo po zakonu in potrebi. Rešitev pa je bila takšna-le: Mestna občina je poizkusila z insceniranim nastopom nekega vojaškega oddelka zasesti že popravljen in za šolo pripravljeno šolsko poslopje! Le komaj in komaj smo ubranili naše šolsko poslopje vojaške zasedbe, sklicujoč se na določno obljubo generalnega civilnega komisarja. A to še ni bilo vse. Vrhu vsega je takozvani mestni svet, ki za svoj obstoj vobče nima nikakršne pravne podlage, storil sklep, v katerem grozi, da se upre sploh vsaki šoli s slovenskim učnim jezikom v Gorici, pa naj bi bila šola tudi zasebna. Odgovor generalnega civilnega komisarja, obljubljen za 15. december, je seveda izostal. Slovenski starši so nato 24. decembra urgirali odgovor s posebnimi brzojavkami na generalnega civilnega komisarja Masconija in italijanskega ministrskega predsednika Nitija. Na to ponovno drezanje je prišel odgovor, v katerem je bilo zopet zatrjevano, da se stvar vzame v »najdobrehotnejše upoštevanje«, da pa se čaka na tozadevni predlog goriške mestne občine in odlok osrednjega urada za nove pokra-

jine v Rimu. Ta odgovor je prišel v začetku tega meseca, danes (t. j. na dan zborovanja društva »Edinosti«) pa je že 18., a vprašanje je še vedno tam, kjer je bilo. In stvar je vendar jasna; če bodo oblasti čakale predlogov goriške mestne občine, potem lahko čakajo do sodnega dne, in mi goriški Slovenci dotlej ne pridemo do svojih pravic.

Take so torej naše šolske razmere, pač razmere, ki se morajo imenovati prave škandal, kulturni škandal, in ne morda samo krajevni, temveč naravnost evropski škandal. Odgovorna za ta škandal je vsa ententa, a v prvi vrsti njena pooblaščenka Italija, ki je izvršila zasedbo in upravlja zasedene zemlje. Naj že bo usoda teh krajev kakršnasibodi, bi zasedbena oblast nikakor ne smela dopuščati, da se ne le ne pospešuje, temveč naravnost ovira celo najprimitivnejše kulturno delovanje, da se ne dopušča niti elementarni šolski pouk, da celo zasebni šolski pouk na lastne stroške ne! **Proti taki svobodi, proti taki »odrešitvi« protestiramo na ves glas, da sliši ves kulturni svet. Tako svobodo in tako odrešenje odklanjamo najodločnejše in zahtevamo: Konec bodi zavlačevanja, na dan z našimi šolami!**

H. S.

Učiteljsko razsodišče

Ta izredno važna zadeva je naša bore malo zanimanja med učiteljstvom. Od jeseni do danes se je razpravljalo le v št. 41. Učit. Tovariša. Tudi voljenemu odboru je došlo le še troje predlogov, katere tu objavim.

1. Pri vsakem društvu (ali pri naši Zvezi) se skljuje za vsak slučaj posebno razsodišče. Predsednik mu je načelnik društva (ali Zveze), a vsaka stranka imenuje po 3 člane razsodišča. Pri enakem številu glasov odloča predsednik. To razsodišče zasliši pritožbo in od obeh strank predlagane priče ter razsodi na podlagi tega materiala.

2. Vsaka stranka imenuje po 2 zastopnika, ki pod predsedstvom dotičnega društva zasliši pritožnike in obtoženca ter pomujene priče. Na podlagi urejenega materiala pošani ta odbor zadevo pri zborovanju društva ob nenavzočnosti prizadetih in stavi vprašanje, na katera odgovarja vsak član po listku.

Obe stranki se zavežeta s častno besedo, da se bodeta udali razsodbi in da ne bodeta glede organizacije zaradi tega izvajali nikakih konsekvenc.

3. Kadar se izvrši nameščenje učiteljske moči, ki razburja učiteljstvo in javnost in se javno ali zasebno očita protekcija vsled sorodstva, političnega mišljenja itd., tedaj se sestane iz lastne volje učiteljsko razsodišče, preišče zadevo, izreče sodbo in stavi šolskim oblastim predloge.

O predlogih bo sklepal odbor, zato ne dodam sedaj svojega mnenja, objavim pa, da pride zadeva zopet na dan. Učiteljsko razsodišče ne sme biti pokopano! Zakesnilo se je, ker se radi izredno slabih prometnih razmer ni vršilo o Božiču nobeno zborovanje. To lahko nadomestimo o Veliki noči. Društvene predsednike prosim, da stavijo še pred Veliko nočjo na dnevni red točko — Učit. razsodišče — ter vpošljejo morebitne predloge okraj. šol. nadzorniku L. Černeju v Celje ali učitelju H. Šumru v Šmarje pri Jelšah.

Tečaj za rokotvorni pouk.

Pred 14 dnevi sem čital v čeških listih da priredi »Moravska učiteljska zveza« o

Vse prerajajoče ideje za zboljšanje pridejo pri nas iz ljudstva, od spodaj navzgor, nikdar se ne čaka na vlado, da to popravi, vsak dela pri izboljšanju — nihče ne kriči in ne toži.

S seboj sem prinesel v prospeh vdov in sirot po padlih legijonarjih ček za 50.000 d. Šel sem v Živnostensko banko. Tu mi ga nemorejo izplačati, ker ni žigosan. Odpravil sem se v urad, ki sem ga po dolgem iskanju srečno našel. Toda tudi tukaj nisem opravil, uradnik me pošlje zopet v drugi urad. Končno sem prišel k pravemu. Gospod svetnik vzame ček, ga pregleda ter mi ga vrne, češ, da ga nemore žigosati a ne le to, da me mora kaznovati za 1200 čs K, pravi, da mora biti ček najprej žigosan, potem se ga šele lahko podpiše. Jaz sem ga bil pa namreč že podpisal. Prosim in prigovarjam. Pomoli mi pod nos §§ z l. 1876., po katerem bi v slučaju, da mi žigosa ček in da ga jaz naznamim, moral sam plačati kazen. — Po dolgem prigovarjanju je konečno obtežil s tem gromom svojo vest in mi žigosal ček. — Pri poslovljni avdijenci sem omenil gosp. prezidentu, da ima v službi uradnika, ki ne vrši svojih dolžnosti. Povedal sem mu ves slučaj in z obžalovanjem mi

je odgovoril, da bi na ta način mogli tujcu še srajco sleči, in da bo spravlil stvar v red. In natl'em se je cela reč uredila, ne da bi objavil to v novinah.

Imel sem težave s stanovanjem. Moj dečko je zagledal na tleh grila in začel kričati. Pribežal sem in kričala sva oba. Pritekla je žena in modro omenila, da jih s kričanjem ne spravimo proč. Šla je v trgovino in kupila kita in zakitavala špranje, zakitaval sem jaz in sinko in imeli smo mir.

Ne kričati, temveč delati. Imate krasno republiko, toda v njej je mnogo grilov — vsak naj zakitava in za malo časa bo vaše stanovanje najlepše.

Ali ne velja vse to tudi za nas? Zdi se mi, da še prav posebno. Rudeče bi podčrtal odstavek o politiki in ga poslal vsem onim gospodom, ki mislijo o sebi, da so narod, z meter visokimi črkami bi natisnil odstavek o pijančevanju in ga poslal vsem oštirjem. Potem bi pa navezal vse »politike« in oštirje na dolgo vrv, ter jih pognal v Savo, da se ohlade in če mogoče pridejo do spoznanja, da so le oni narodovi — grobokopi.